

С Т А Н О В И Щ Е

От проф.д-р Димитър Радев-преподавател по теория на държавата и правото в Юридическия факултет на УНСС,определен за член на научното жури за придобиване на образователната и научна степен Доктор по професионалното направление 3.6. Право.Теория на държавата и правото.Политически и правни учения на Симеон Ефимов Гройсман от Юридическия факултет на Софийския Университет „Св.Климент Охридски“ с дисертационен труд „Морал и юридическа валидност в съвременния правен позитивизъм“ с научен ръководител проф.д-р Тенчо Колев

Дисертационният труд „Морал и юридическа валидност в съвременния правен позитивизъм“ е в обем от 292 страници и обхваща увод,три глави и заключение.Темата на дисертацията е достатъчно солидна и като заглавие,и като структура,и като идеи.

В глава първа авторът прави задълбочен анализ на основните понятия,тенденции и школи в правната теория и в правната философия.Достатъчно по обем и като съдържание място е отделено на понятието за правото,идеята за правото,юридическия позитивизъм,естественото право и чистата философия на правото,валидността в правото,ролята на морала и връзката му с правото и др.По този начин дисертантът е избрал един по-нетрадиционен начин на излагане на тезите си в своята дисертация,като първо е направил един своеобразен обзор на понятията и проблемите и след това вече е разгледал детайлно и аналитично конкретната тема на своя труд.

Считам,че в тази първа глава авторът се е справил успешно,като е изтъкнал както ролята на отделните научни направления и заслугата на българските и чуждите автори за осветляването на проблематиката,но е изразил и свое мнение.Г-н Гройсман е дал дефиниции на понятия като правен позитивизъм,философски позитивизъм,естествено и позитивно право,валидност,морал,етически релативизъм.При това в работата е направен анализ на литературата не само в областта на общата теория на правото,но и на други правни науки,най-вече гражданското право.В тази връзща,ще отбележа,че дисертантът има издадена научна статия върху понятието за добрите нрави от гледна точка на гражданскоправните норми и противоречието на добрите нрави като основание за недействителност на договора.

Във втора глава авторът се е спрял на основните позитивистки дебати относно валидността на правната система и на отделната правна норма. Мнението ми е, че тук той в значителна степен е разгърнал своя творчески потенциал, като навлязъл в темата по същество-задълбочено и

подробно. Показателно е, че дисертантът се е стремил да даде дефиниции на всяко едно отделно правно явление-било от действащото право, било от правната теория. Следователно той не е подхождал формално или е направил бегъл преглед на отделни научни произведения, но е и дал свой собствен принос, като е извел свои, отлично формулирани дефиниции. Дефинициите са дадени на ясен, задълбочен и достатъчно аргументиран правен език. Някои от определенията са новост в нашата правна литература.

Особено внимание е отделено на въпроса за моралните условия за валидността на правната система. Според докторанта, като алтернатива на естественоправните учения, се излага тезата, че за да съществува една правна система, тя трябва да отговаря на определени морални условия в социологически план. Изтъква се, че минималните морални условия за съществуването на правната система се съдържат в ефективността и. Изводът, който прави авторът е, че онази правна система, която влиза в противоречие с моралните ценности, неизменно се изправя в конфликт с природата на правото. Авторът прави констатацията, че ефективността на правната система зависи и от това доколко нейните важни положения са достигнали до адресатите на правото.

В глава трета на дисертационния труд е разгледан проблемът за морала, дискреционната власт и решаването на т.нар. "сложни дела". Под „сложни дела“ авторът разбира положението, при което съдът не може да използва юридическия силогизъм по отношение на валидна правна норма, за да формулира решение по даден казус. В тази връзка дисертантът е изложил и позицията си по отношение на т.нар. "свободна съдийска преценка". Той правилно е отбелязал, че тази свободна преценка всъщност не е напълно свободна, а е затворена в определени граници. Приема се от автора, че границите на дискрецията са дадени изрично от самите правни норми. При липса на правна норма, логическото развитие е да се приложат правните принципи.

Поради това в труда е отделено внимание и на въпроса за правните принципи. Правилно е изводът, че правните принципи не са само декларативни норми или метафизически начала, нито чисти правни норми, нито пък такива правни явления, които имат за генезис моралните норми, а са и средство, модус за решаването на сложните дела, в това число служат и за запълването на празнотите в правото. Същевременно авторът отговаря положително на спора в нашата правна литература, дали правните принципи имат нормативен характер и дали се характеризират с валидност.

Отделно от това, според мен е правилно мнението на докторанта, че правните принципи могат да бъдат създадени както от законодателя, така и закрепени чрез съдебните актове. Следователно авторът индиректно застъпва тезата, че съдът също създава правни норми, без да коментира дали само индивидуални, но така също и генерални норми. Това особено се проявява при обобщаващата съдебната практика роля на върховните съдилища. Считаю, че тук авторът би могъл да развие своята теза, но това би могло да стане при едно евентуално бъдещо публикуване на

монографично изследване върху тази тема. Същевременно докторантът е на мнение, че непосредственото формиране на правните принципи е свързано неизменно с морала.

Приносните моменти в труда могат да се посочат в следните констатация на настоящето становище:

1. Авторът е преодолел старото разбиране в нашата правна литература, че моралът няма никакво значение за позитивното право и за юридическия позитивизъм или неговото значение се свежда до описание на разграничението между морала и правото изобщо. Според него моралните норми имат значение за валидността на правната система, за нейната ефективност и начин на съществуване.

2. Дисертантът извежда значението на правните принципи по един нов начин – най-вече от гледна точка на тяхната реализация в юридическата и особено в съдебната практика. Тоест правните принципи в труда са третираны не просто като декларативни, статични и общи положения, но и като действени правни явления, като елементи на правоприлагането в определени случаи, като част от действащото право.

3. В труда е въведено понятието „сложни дела“, като е дадена ясна, добре формулирана дефиниция на това правно явление. Сложните дела, освен всичко друго, са такива явления, с които всеки юрист се сблъсква в непосредственото му участие в процеса на правораздаване. Авторът е дал формула за решаването на сложните дела чрез аргументирането на правните принципи и на морала. В този смисъл той се е позовал както на правната теория, така и на юриспруденцията.

4. В дисертационния труд е дадена и очертана обвързаността на валидността с морала. Посочва се, че условие за валидността е и моралът, а не само формалните предпоставки за валидността на правната система.

5. Според мен, като приносен момент може да се посочи и интерпретирането на правната система в един по-глобален аспект, не само като съвкупност от отделни елементи, а като състояние и ефективност на обществото изобщо, като част от социалното управление. Тук авторът разглежда това явление и от гледна точка на социологията на правото, не само от позицията на чистата теория на правото.

Същевременно, бих си позволил, да отправя някои препоръки, най-вече при едно евентуално бъдещо публикуване на труда:

1. След като формулира темата за морала, би трябвало авторът в по-голяма степен да се позове на фундаменталния труд на Аристотел „Никомахова етика“. Той е посочил някои от постановките на древногръцкия философ, като е цитирал въпросното съчение, но е могъл по-подробно да очертае неговите разбираня за справедливостта – най-вече – и обвързаността на справедливостта с държавния ред. След Аристотел няма друг голям съществен принос върху дефинирането и обяснението на справедливостта като етическо качество, правен принцип и като част от държавния и правния ред.

2. Също така авторът е могъл да се позове и на един по-малко известен труд на Ханс Келзен, а именно „Илюзията на справедливостта. Критическо изследване на социалната философия на Платон“ (Die Illusion der Gerechtigkeit. Eine kritische Untersuchung der Sozialphilosophie Platons, Wien, 1985.). Именно в това произведение е дадена позицията на нормативистите върху понятието за справедливост и „значението“ на справедливостта за позитивното право.

3. В глава първа дисертантът много добре е очертал основните правна теории и съответно правните школи, но е могъл да разгледа и т.нар. „Философски нормативизъм“, който според мен е едно отделно правно течение, различно от традиционния юридически позитивизъм.

4. Тъй като авторът е развил възгледа си за правната система, а така също е характеризирал самата правна система, би могъл да се позове и на някои положения на съдебната практика, като посочи по какъв начин примерно съдилищата възприемат принципа на справедливостта в своята правораздавателна дейност, какво е значението на морала при реализацията на правните норми, най-вече при правораздаването и т.н.

Посочените неща съвсем не могат да се възприемат като пропуски, а са едно пожелание за бъдещата творческа работа на дисертанта при разширяването и усъвършенстването на тази тема, която е предмет на дисертационното изследване. Темата е богата и значима и затова е добре да бъде развита с още постановки и нови изводи, чрез включването на препоръките, които са посочени по-горе.

Дисертантът е публикувал 7 статии по темата, което говори за сериозна работа и сериозно отношение към докторантурата. Стилът на г-н Гройсман е точен, ясен, на добър правен език, като удачно е използвал правните термини и основните постижения на правната теория. Той се е справил отлично с дисертационното изследване, което е и подробно, и развито на достатъчно по обем страници.

Поради изложеното и на основание на Закона за развитие на академичния състав, препоръчвам на научното жури, определено със заповед на ректора на Софийския Университет „Свети Климент Охридски“ да присъди на г-н Симеон Ефимов Гройсман образователната и научната степен Доктор по право.

30.06.16.

проф. д-р Димитър Радев